

ŞEVKET BULUT'UN HİKÂYELERİNDE ERMENİLER VE ERMENİ MESELESİ

İhsan SÂFİ*

Özet

Bu çalışmamızda son dönem hikâyecilerimizden Şevket Bulut'un eserleri üzerinde bir araştırma yaptık ve onun Ermenilere ve Ermeni meselesine bakışını göstermek istedik. Hikâyelerinde Anadolu'ya ve Anadolu insanına ayna tutan ve onun en başarılı yönü bu olan Şevket Bulut, incelediğimiz dört hikâyesinde de Maraş şehrimizdeki Ermenileri ve Ermeni meselesini yansıtmaya çalışmıştır. Şevket Bulut'un bunu yapış tarzını değişik bulduğumuz için böyle bir inceleme yoluna gittik. Çünkü kendisi milliyetçi ve muhafazakâr bir yazar olmasına rağmen meseleye bu kesimin bakış açısından çok daha değişik bir şekilde bakmaktadır. Makalemizde bunun sebepleri üzerinde de durmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Şevket Bulut, Günümüz Türk Hikâyesi, Ermeniler ve Ermeni Meselesi, Tehcir.

ARMENIANS AND THE ARMENIAN ISSUE IN THE STORIES OF ŞEVKET BULUT

Abstract

In this article we research recent epoch's story writer Şevket Bulut's works. And we try to point out his view on Armenians and the Armenian issue. Şevket Bulut, who depicts Anatolia and Anatolian people in his stories and who is most successful is this, tries to project Armenians and the Armenian issue in Maraş city in his four stories that we study. We choose this topic because we found Şevket Bulut's style of doing this very different. Because, although he has a nationalist and conservative view, his view on the issue differs from these fractions. In our article we try to emphasize the causes of this attitude.

Key Words: Şevket Bulut, Contemporary Turkish Story, Armenians and the Armenian Issue, Immigration

Yard. Doç. Dr., Rize Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü e-mail:
ihsansafi@gmail.com

Şevket Bulut, son dönem hikâyecilerimizdendir.¹ Hikâyelerinde Doğu, Güney ve Güneydoğu bölgemizin bilhassa Maraş, Gaziantep ve çevresinin ağırlıklı olarak da uzun yıllar yaşadığı Maraş'ın mahalli özelliklerini, inanışlarını, yaşadıklarını-yaşantılarını vermeğe çalışır. Hikâyelerinin en başarılı olduğu tarafı burasıdır. Resmî vazifesi gereği uzun yıllar köy köy dolaştığı bu yöreyi ve insanını çok iyi tanıma imkânı bulmuş, buralarda pek çok derleme ve gözlemler yapmış, bunları sayısı yüzü geçen hikâyelerinde ustaca kullanmayı da bilmiştir. Şevket Bulut'un hikâyelerinde adı geçen bölgeyi / yöreyi hemen hemen tüm yönleriyle ve özellikleriyle bulmak, görmek mümkündür.

Bu yerler aynı zamanda Ermeni hadiselerinin olduğu ve etkilerinin de hâlen devam ettiği bir bölgemizdir. Şevket Bulut da bir hikâyeci olarak bu önemli meseleye bigâne kalmamış ve bunu hikâyelerine konu edinmiştir.

Şevket Bulut'un bir özelliği de aynı konuyu genellikle peş peşe, bir arada yani bir kitapta ele alıp işlemesidir. Meselâ *Sınırdaki Tarla*² kitabındaki "Oyun", "Elbiselik Kumaşlar", "Çıkmazdaki Adam" hikâyelerinde *dolanduruculuk* meselesini, *Kefensiz Ölümler*³ kitabındaki "Yoldaki Tüpler", "Bir Salkım Üzüm", Halo Mecit'in Firarı", "Mert Düşman" "Eşkıyanın Kanunu" adlı hikâyelerinde ise *eşkıyalık* meselesini aynı kitap içerisinde işler ve bu konudaki görüşlerini söyler. *Baharı Göremeyen Çocuklar*'da⁴ ise kitabın tamamında kronolojik diyebileceğimiz bir tarzda 1978 yılındaki Maraş olaylarını anlatır.

Şevket Bulut, bu metodu *Yıkık Minare*⁵ adlı kitabında da uygular ve peş peşe yazdığı dört hikâyesinde Ermeni meselesine değinir. (Bunların haricinde sadece *Sarı Arabalar* kitabındaki "Yalnız Mezar" adlı hikâyesinde bu mesele vardır. Bundan başka diğer hikâyelerinde konu olarak Ermenileri ve Ermeni meselesini ele almaz. Sadece hikâyelerin içinde birkaç yerde bahsetmekle yetinir.)⁶

¹ 31 Temmuz 1936 tarihinde Kilis'te doğdu. 1951 yılında Kilis Cumhuriyet İlkokulunu bitirdikten sonra 1952 yılında Devlet Yatılı Sınavı'nı kazanarak Adana Yapı Enstitüsüne girdi. 1957 yılında buradan mezun oldu. 1959 yılında Erzurum Tekniker Okulu İnşaat Bölümünü bitirdi. Stajını Kars'ta yaptıktan sonra Kahramanmaraş Millî Eğitim Müdürlüğünde inşaat teknikeri oldu. Askerliğini yedek subay öğretmen olarak 1962-64 yılları arasında Ünye'nin Kocaman köyünde yaptı. 1970 yılında Kahramanmaraş Bayındırlık Müdürlüğünde çalışmaya başladı. 1986 yılında da emekli oldu. 1961 yılında Hatice Özkemöç ile evlendi. Bu evlilikten Nermin, M. Pervin ve Mehmet Akif adlarında üç çocuğu oldu. 1996 tarihinde Kilis'te vefat etti. (Şevket Bulut'un hayatı hakkında daha geniş bilgi için bk. Mustafa Karabulut, *Şevket Bulut Hayatı ve Eserleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1997.)

² Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996, 156 s.

³ Dergâh Yayınları, İstanbul 1984, 128 s.

⁴ Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996, 201 s.

⁵ Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996, 173 s.

⁶ Meselâ Şevket Bulut *Baharı Göremeyen Çocuklar* adlı kitabında Maraş olaylarını anlatırken Ermenilerden de bahseder ve onların da hadiselere karıştıklarını ve bu olaylarda büyük rolleri olduklarını

Yazımızda, Şevket Bulut'un "Kör Kuyu", "Kible" ve "Son Arzu I-II" adlı bu dört hikâyesini ("Son Arzu" adlı hikâyesi iki bölümden oluştuğu için dört hikâye dedik.) inceledik ve onun Ermenilere ve Ermeni meselesine bakışını göstermeğe çalıştık.⁷

Böyle bir çalışmanın Şevket Bulut'un hikâyeciliği hakkında bize önemli bilgiler vereceği ve hikâyelerinin çözümlenmesine katkıda bulunacağı açıktır.

Şevket Bulut, milliyetçi ve muhafazakâr birisi olmasına ve böyle bir çizgiyi de takip etmesine rağmen⁸ hikâyelerinde Ermeni meselesine bu kesimin bakış açısından çok daha farklı bir şekilde bakmaktadır. Hikâyelerinde Ermenilerin yaptıklarından veya Türklerin çektiklerinden bahsetmemektedir. Onların başından geçenleri anlatmaktadır. Şevket Bulut'u tanımayan birisi bu hikâyelere bakarak bunları bir Ermeni'nin veya Ermeni asıllı bir Türk vatandaşının yazdığı hissine rahatlıkla kapılabilir. En azından aklına böyle bir düşünce gelebilir. Şevket Bulut'un hikâyeleri böyle anlaşılmaya müsaittirler.⁹

Böyle bir çalışma yapmaya karar vermemizin bir sebebi de Şevket Bulut'un bu tutumunu ilginç bulmamızdır.

söyler: "Nerden geldikleri bilinmeyen militanların çoğunun, Ermeni olduğu söyleniyor. Çoğu, Türkçeyi bilmiyor. ("Tuz -Ekmek Hakkı", s.26); "Maraş Olayları, Tarihe kara bir leke olarak geçecek. Emin ol, olayı dış güçler çıkardı.. Ölenlerin arasında, beş-altı tanesi sünnetsizmiş. Ermeni oldukları söyleniyor. ("İntikam Mangası", s.127); Arkalarında dış güçler vardı, dedi Komutan. Öyle sanıyorum ki, gizlediğimiz militanların üçte biri Ermeni'dir. Özel olarak eğitilmişlerdir. Satılmış gençleri, diledikleri gibi yönetmektedirler. ("Dumansız Bacalar", s. 199). İşte Şevket Bulut'un, "Yalnız Mezar" hariç, diğer hikâyelerinde ancak bu şekilde ufak ufak değinmeleri vardır. Konunun tamamını Ermenilere ve Ermeni meselesine ayırdığı yoktur.

⁷ Şevket Bulut, *Sarı Arabalar* kitabındaki "Yalnız Mezar" adlı hikâyesinde de tamamen Ermeni meselesini işler. "Büyük Ermeni Kaçkaç"ında Maraş'ta kalan Ermeni Satınık Abla'yı anlatır. Ermeni asıllı olduğu için o da Mistik gibi büyük zorluklarla karşılaşır. (Bk. Karabulut, a.g.e., s.141.) *Sarı Arabalar* kitabını kütüphanelerde bulamadığımız için bu hikâyeyi çalışmamıza dâhil edemedik. Fakat Karabulut'un verdiği bilgilerden anlaşıldığı üzere "Kible" hikâyesinin bir benzeridir. O yüzden buradaki söylediklerimizi değiştirecek derecede farklı fikirler içerdiğini tahmin etmiyoruz.

⁸ Eshabil Karademir, "Oynaş Yazarı Şevket Bulut'la bir Konuşma", *Hisar*, Temmuz 1977, S.163, s.22; Mustafa Karabulut, a.g.e., s.30. Ayrıca bu tezin ekler kısmındaki resimlere de bakılmalıdır.

⁹ Hüseyin Su, Şevket Bulut'un böyle yapmasını resmî anlayışa ve devletçi bakış açısına bağlar. Bulut'un Ermeni meselesine bu açıdan yaklaştığını söyler: "Halk arasında söylence halinde yaşayan, menkıbelerden hareket ederek Anadolu'yu terk eden Ermeni ve Rumların ev, arsa ve tarlalarında gömü halinde bulunan altınların bulunması, Müslüman olan dönmelerin zaman zaman yerli halk tarafından inançlarının güvenilir bulunmamasının eleştirilmesi, Anadolu'dan ayrışmalar bile Anadolu toprağına, kültürüne, geleneklerine bağlılıkları, Türklere karşı kadırbilirlikleri, resmî 'millî birlik' anlayışı çerçevesinde anlatılır. 'Son Arzu' Şevket Bulut öyküsünün; abartılı ifade, eleştirel bile olsa devletçi bir açı, olayların, tahliller gürmeden ana hatlarıyla ve yer yer inandırıcılığını yitiren bir dille anlatılışı vb. bütün zaaflarını da barındıran bir öyküdür." Bk. Hüseyin Su, "Tek ü تنها Bir Çiğdem'in Öyküleri", *Hece*, S.11, Kasım 1997, s.72-73.

"Kör Kuyu"da Şevket Bulut, iki konu işlemektedir. Birincisi: Kel Alo adlı bir hamalın hacca gitmeye niyetlenmesi, bir vesileyle de bunda muvaffak olması ve bu niyetinden dolayı hiç hesapta olmamasına rağmen zengin olmasıdır. İkincisi ise: Daha önce Maraş'ta yaşamış fakat meşhur tehcir sırasında Suriye'ye kaçmak zorunda kalmış ve orada kuyumculuk yaparak hayatını geçirmekte olan Agop adlı bir Ermeni'nin geride bıraktığı altınlarını almak istemesidir. Bu iki hadise hikâyede, iç içe geçmiş bir şekildedir. Yazar, Kel Alo'nun hacca gitmesini anlatırken Agop'u dolayısıyla da Ermeni meselesini hikâyenin içine yerleştirmiştir.

Agop'un Maraş'ta geride bıraktığı evinde artık Bulanıklı Ali adlı bir Türk oturmaktadır. Fakat Ali'nin altınlardan haberi yoktur.

O yıllarda, hacca gidecek olan Türklerin, üzerlerinde Türk parasıyla sınırdan geçmeleri yasak olduğu için Devlet, Hac yolunda ve Suudi Arabistan'da harcanmak üzere Türk parasına karşılık onlara döviz vermektedir. Fakat bu para yeterli olmadığı için Türk hacılar Kilis'teki bir tüccara paralarını vermekte, ondan aldıkları belgeyle de Suriye'deki Ermeni Agop'tan dolar veya riyal almaktadırlar. Böyle bir çözüm bulmuşlardır. Türkiye'deki tüccarla, Suriye'deki Ermeni Agop ise bu işi yüzde on komisyon karşılığında yapmaktadırlar. Aldıkları komisyonu da yarı yarıya paylaşmaktadırlar. Kel Alo da diğer hacı adayı Türkler gibi elindeki teslim tesellüm belgesi ile dolar veya riyal almak için Ermeni Agop'un dükkânına gider.

Hikâyede bir Ermeni karşımıza ilk olarak burada ve bu şekilde çıkmaktadır. Agop, komisyonculuk yapmakta fakat Türk hacı adaylarının da işlerini görmektedir. Bir Hristiyan olmasına rağmen Müslümanlara dinî vecibelerini yerine getirebilmeleri için yardımda bulunmaktadır. Onlara tehirden dolayı kin, nefret ve düşmanlık beslememekte ve ilişkisini devam ettirmektedir. Hikâyedeki bu ilişki, düşmanlık etmek ve menfaat sağlamaktan daha çok, yardımseverlik kokan ve insanlık gösterme yönü ağır basan bir ilişki hissini uyandırmaktadır.

Agop'un diğer özelliklerini de hikâyede yer aldığı şekliyle vermeye devam edelim.

Şevket Bulut, hikâyede, Ermeni Agop'u insanın hası, can ve malın güvenle teslim edileceği, çiglik yapmayacak birisi olarak yani güzel hasletlere sahip birisi olarak tanıtır. (s.94) Başka bir kötü özelliğini vermez. Aleyhinde bir şey söylemez. Düşmanca bir bakışla bakmaz. Ermeni hadiselerinden etkilenmiş bir bölgenin insanı ve yazarı gibi anlatmaz.

Şevket Bulut, Ermeni Agop'un fizikî özellikleri hakkında da bilgi verir. Agop, yeşil gözlü, çil benizli, altmış yaşlarında ve çok sempatik birisidir. (s.94) Görüldüğü gibi bu bakış açısı da olumludur. Bulut, Agop hakkında kötü düşündürecek, ondan nefret ettirecek menfi özelliklerle bahsetmemektedir.

Ermeni Agop, Kel Alo ile Türkçe konuşur. Hem de güzel bir Türkçe ile. (s.94) Maraş'tan genç yaşta ayrılmasına ve altmış yaşında olmasına yani aradan uzun bir süre geçmesine rağmen Türkçeyi unutmamıştır. (Diğer hikâyelerdeki Ermeni kahramanlar da hep böyledir. Türkçeyi güzel konuşabilmektedirler.)

Agop, Alo'ya yemek yedirir, kahve ikram eder. (s.94) Burada da yazar, Agop'un iyi özelliklerini vermeğe devam etmektedir. Türkler gibi misafirperverdir. Ermeni terör eylemleri yüzünden Türkiye'den çıkarılmış, doğup büyüdüğü evi burada kalmış birisi olarak yine de Türkleri sevmekte ve onlarla güzel ilişkiler içerisinde bulunabilmektedir.

Agop, Ermenilerle Türklerin asırlarca yan yana yaşadıklarını, birbirlerine canlarını mallarını teslim edecek kadar iyi geçindiklerini söyler. Fakat Osmanlı'nın son dönemlerinde kader, onları karşı karşıya getirmiştir. Bunda suçlu Ermenilerdir. Çünkü Osmanlı, asırlardır Ermeni'yi, Arnavut'u, Rum'u, Sırp'ı, Boşnak'ı, Türk'ü, Kürt'ü, Arap'ı, daha sayısız milleti aynı sancak altında burnu kanamadan idare etmiştir. Ermeniler; İngilizlerin, Fransızların oyunlarına gelerek ayrı bayrak altında, ayrı bir devlet kurma hayaline kapılmışlardır. (s.94) (Şevket Bulut, bu görüşü, diğer hikâyelerinde de kullanır.)

Görüldüğü gibi Agop, böyle umumî bir değerlendirme yapar. Ayrıntıya girmez. Türkler bize şöyle yaptı, böyle yaptı, yurdumuzdan çıkardı gibi kötümelerle de gitmez. Âleminde artık bu hadiseler yoktur. Onları unutmuş gibidir. Kını, düşmanlığı devam etmemektedir. Suçun kendilerinde olduğunu bilmekte, hatalarını kabul etmektedir.

Agop, Kel Alo'ya altınların yerini söyler. Bir Ermeni olmasına rağmen bunu yapar. Çünkü Türklerle karşı kötü düşünceler taşımamaktadır. Türklerle güvenmektedir. Onların, hele hacca gidenlerinin, dindaşı olmasa bile bir Ermeni'nin hakkına el uzatmayacağını bilmektedir. Ona göre bir Müslüman'ın en büyük korkusu, üzerinde kul hakkıyla öbür dünyaya gitmektir. Hele bir gayri Müslim'e borçlu olarak ölmek kadar Müslüman için büyük bir zül yoktur.(s.97)

Burada Şevket Bulut, ne kadar düşman da olsalar Ermenilerin insaflılarının Türklerin güzel hasletlerine, iyi meziyetlerine hayran olduklarını, onlardan övgüyle bahsettiklerini ve hâlâ Türkleri sevdiklerini söylemektedir.

Hikâyesinde böyle bir kahraman profili çizmektedir. Ermenilerin tamamı Türklere düşman değildir. İçlerinde Agop gibi düşünenleri de vardır.

Görüldüğü gibi “Kör Kuyu” adlı hikâyesinde Şevket Bulut, bir Ermeni’den bahsetmekte, bu vesileyle Ermeniler hakkında görüşlerini de söylemektedir. Fakat tarihte olan hadiselerle değinmemekte, onlardan bahsetmemekte, Ermenileri de bütünüyle kötülememektedir.

Hikâyede Agop’u kötü gösterecek bir entrika kurmaz. Onu kalender, Türk dostu ve iyi birisi olarak gösterir.

“Kible”de ise Şevket Bulut, Ermeni göçü sırasında Müslüman olup geride kalan Mustafa isimli birisini anlatmaktadır. Maraş’ta onun gibi çok kişi vardır. Mustafa, ailesi öldürüldüğü için Maraş’ta kalmıştır. Çocuk olduğu için de bir Türk ailesi onu yanına alıp himaye etmiştir.

Mustafa, Müslüman olmasına rağmen Maraş’ta ona iyi gözle bakılmamaktadır. Maraşlılar onu caminin yanında işlettiği değirmenden çıkması için valiliğe şikâyet etmişlerdir. Sebep olarak da değirmeninde içki şişelerinin durmasını ve cuma vakti camiye gelmeyip ortarlardan kaybolmasını göstermişlerdir. Hakkında böyle sözler ortalıkta dolaşmaktadır. Hâlbuki bunlar iftiradır. Çünkü Mustafa, yirmi yaşından beri içki içmemektedir. İçki şişelerini ise değirmene başkaları atmıştır. Cumaya da gitmektedir. Fakat camide yanında kimse namaza durmak istemediği için her hafta başka bir camiye gitmektedir. Cemaatin rahatsız olmaması için böyle bir fedakârlıkta bulunmasına rağmen gene de onlara yaranamamakta ve hakkında dedikodu yapılmaktadır.

Hikâyede, cahil Müslümanların, İslâm’a uymayan yanlış tavırları eleştirilmektedir. Zira gerçek İslâm’da samimi olarak Müslüman olmuş birisine daima iyi davranılır ve o diğer Müslümanlardan ayırt edilmez. Şevket Bulut, “Kible”de, İslâm’ı tam olarak bilmeyen cahil Müslümanların bu tutumunu eleştirmektedir.

Hikâyede, halkın Mustafa’ya karşı diğer yanlış bir tutumu da onu ismiyle değil de Mıstık olarak çağırma ve Müslüman olup Mustafa ismini almasına rağmen bu isim ona lâyük görülmemekte ve kendisine hâlâ Mıstık denilmektedir.

Görüldüğü gibi Şevket Bulut, “Kör Kuyu”da Maraş’tan çıkarılan bir Ermeni’yi anlatırken “Kible”de ise Müslüman olup geride kalan bir Ermeni’yi işlemektedir. Bulut, hikâyede, böyle kimselere iyi davranılmadığını vermektedir. Mustafa, Müslüman olmasına rağmen dönme olarak görülmemekte, hatta “dönüğe kız verilmez” denilerek ona kız bile verilmemiştir. Bu yüzden Mustafa, evlenememiştir.

Şevket Bulut, Mıstık’a kız vermeyenleri tenkit eder. Onların İslâmiyet’i kafalarında yanlış yorumladıklarını söyler. Maraşlıların bu tutumunu ayıp olarak görür. (s.109) Ayrıca İslâmiyet’te ırkçılığın olmadığını, üstünlüğün ancak takva bakımından olduğunu da belirterek Müslüman olmuş Ermeniler hakkında kötü düşünelere karşı çıkar. (s.110)

Maraşlı Müslümanlar, “Dönük” safında namaz kılmak mekruhtur diyerek Mıstık’ın yanında namaz kılmazlar. Onu cemaatten tecrit ederler. Şevket Bulut, bu durumu da şöyle tenkit eder:

“Haşâ, sümme haşâ! Öyle saçma şey olur mu? Kelime-i Şahâdet getirip Müslümanlığı kabul eden her insan, hangi ırktan, hangi dinden olursa olsun, bizim inancımıza göre Müslüman’dır.” (s.111)

Şevket Bulut, Ermeni asıllı Mıstık Efendiyi yüceltmek için, onu keramet gösterecek kadar evliya birisi olarak verir; hacca da gönderir. Böyle birisi olmasına rağmen yine de Maraşlılar ona düşmanlık edebilmektedirler. (Bununla yazar, Ermenilere yapılanları tenkit etmektedir. Artık kıtal bitmiştir. Geride kalanlar Müslüman olmuşlardır. Onlara kötü davranmanın bir anlamı yoktur, demektedir.)

Camiye gittiklerinde Hafız Ali Efendi, mihraba geçer. Mıstık’ı da tam arkasına alır. Fakat cemaatten kimse Mıstık’ın yanına gelmez. Ön safın yarısı boş kalmıştır. Arka saflarda da homurdanmalar olur. Hafız Ali Efendi, bunun üzerine Mıstık’ı mihraba çekerek imam yapar. Mıstık da huşu içerisinde bir namaz kıldırır. Şimdiye kadar camide böyle namaz kılınmamıştır. Cemaatten bazıları karşılarında Kâbe’yi bile görmüşlerdir.

Mıstık, böyle namaz kıldırmasına rağmen cemaat onun arkasında saf tutmamış, sırtlarını Kible’ye dönerek Mıstık’ı protesto etmişlerdir. Çok saydıkları ve sevdikleri müftüye bile itimat etmemişlerdir. İşte Şevket Bulut, geride kalmış ve Müslüman olmuş Ermenilere yapılanları tenkit ettiği “Kible” adlı hikâyesinde Maraşlıları, bu psikolojide vermektedir.

“Son Arzu” adlı hikâyesinde ise Şevket Bulut, Maraş’tan ayrılmak zorunda kalan fakat ölmeden önce burayı son bir kez daha görmek isteyen Sarkis adındaki bir Ermeni’yi anlatmaktadır. Sarkis, gittiği Arjantin’de, çok zengin olmasına rağmen gene de Maraş’a yani doğup büyüdüğü yerlere gelmek, sıla hasreti gidermek için yanıp tutuşmaktadır.

Sarkis de “Kör Kuyu” hikâyesindeki Agop gibi 1920 Maraş Harbi’nde Fransız askerleriyle birlikte Suriye’ye kaçan Ermenilerdendir. Ailesinin diğer fertleri de onun gibi hep Maraş’tan gitmedir.

Sarkis, 20 yaşına kadar Maraş’ta yaşamıştır. Bu süre zarfında “el kapısında uşaklık” yapmış; avlu süpürmüş, ahır temizlemiştir. (s.127) Maraş’ta böyle kötü bir hayatı olmasına rağmen gene de burayı aklından bir türlü çıkaramamıştır. Üstelik aradan 60 sene geçmiştir.

Sarkis, Türkçeyi çok da güzel konuşmaktadır. Hatta kızı ve damadı da Türkçe bilmektedir. İhsan Bey, Sarkis’e bunun sebebini sorunca ondan şöyle bir cevap alır:

“Yoo, dedi; insan, ana-dilini unuttur mu? Benim ana-dilim Türkçe’dir. Ben, Osmanlı’yım, İhsan Bey.. Dünyanın öbür ucuna da gitsem; Osmanlı’ya toz kondurtmam... Kızım Arjantin’de doğdu; damadım, Maraş’tan ayrıldığında bir yaşındaydı. Bunlar bile, evimizde Türkçe konuşurlar. Margaretta, altı lisan bilir... Ama Türkçe’ye tutkusu, hiçbir zaman eksilmemiştir. Türkçe deyimleri, atasözlerini toplama merakı vardır.” (s.124) ¹⁰

Arjantin’den Suriye’ye geldiklerinde onlara: “Sakin Maraş’a gitmeyin, diri diri kulaklarınızı keser, sizi toprağa gömerler!” denmiştir. Örnek olarak da 1978 yılındaki Maraş olaylarını göstermişlerdir. Hatta “Dini liderimize kurşun sıkan Türkler, sizlere de hiç acımazlar!” diyerek Papa suikastını bile hatırlatmışlardır. Bu yüzden Sarkis’in kızı korku hastalığına yakalanmıştır. Yani Maraş’ta oldukları için çok korkmaktadır; Türkler bize kötü davranırlar, bir şey yaparlar diye.

Bunları söyleyenler de Suriye’deki Ermenilerdir. Hâlâ Türkleri böyle bilmekte ve korkmaktadır. İhsan Bey, onlara, artık o günlerin yani harp ve darp günlerinin geride kaldığını, korkmalarına gerek kalmadığını söyler. (Bu söylem, Şevket Bulut’un hikâyede takip ettiği ana fikirlerden birisidir.)

Şevket Bulut, hikâyenin ilk kısmında, Maraş’ın, Ermenilerin de vatani olduğu tezini işler. Buralarda doğup büyümüşlerdir. Yurtlarından çıkarılmaları bu durumu değiştirmez. O yüzden vatanlarına gelip ziyarette bulunabilirler. Artık sınırların değişmesi mümkün değildir. Ermenilerin de niyeti artık Türk illerini ele geçirmek değildir. Doğup büyüdükleri, yaşadıkları yerleri gelip ziyaret etmeleri onların en tabii haklarıdır. O yüzden Sarkis’i, bunca sene sonra

Maraş’a geri getirtir ve bir Maraşlıdan daha çok Maraş’ı övdürterek, sahiplendirir. Sarkis, Maraş’ın domatesini, Kabarcık üzümünü hemen tanıyabilmektedir. Bir Maraşlı kadar Maraş’ı ve orada yetişenleri bilebilmektedir. Künefeye bayılmaktadır. Maraş’ın deli esince hasta eden Poyrazını dahi unutmamıştır. Yine Maraş’ın kendine has atasözü ve deyimlerini de rahatlıkla konuşmalarının içinde kullanabilmektedir.

Sarkis, Maraş’la yatıp, Maraş’la kalkmaktadır. Müslümanların Kâbe sevgisi gibi o da Maraş’ı sevmektedir. Bütün arzusu ölmeden önce, son bir kez daha Ahır Dağı’nı görebilmek, Maraş’ın buz gibi suyundan içebilmektir. Maraş suyunu Zemzem gibi kutsal bilmektedir.

İşte Şevket Bulut, “Son Arzu-I” adlı hikâyesinde Sarkis’i bu şekilde vermektedir.

Şevket Bulut, Sarkis’in, bir Türk’ten farksız olduğunu vermeğe devam eder:

“..... Ben, Osmanlıca’yı çok iyi bildiğim gibi; İslâm dinini de çok iyi inceledim.. Mevlâna’nın, Yunus Emre’nin hayranıyım. Ziya Paşa’nın birçok beytini ezbere okurum. Arjantin’e göçünce, bende bir okuma merakı uyandı. Çok zengin bir kütüphanem var. Elyazması kitaplarım paha biçilmez. Kitaplığında “Sahih-i Buharî“ bile mevcut..” (s.126)

Sarkis, Arjantin’de binlerce dönüm arazisi, villası olan, emrinde binlerce işçi çalışan, Arjantin hükûmetine borç para verebilecek kadar zengin birisidir. Böyle olmasına rağmen tüm servetini Maraş şehri girişindeki Şeyhadil Mezarlığı’ndan bir mezar yeri karşılığında bağışlayacak kadar Maraş’ın taşını toprağını seven birisidir.(s.127) Üstelik Katolik Hıristiyanlarından olmasına rağmen kendisini Müslümanlara daha yakın da hissedebilmektedir:

“Dinim Hıristiyan, Mezhebim Katolik. Ama samimi olarak belirtiyim ki, yıllardır ezan sesine bile hasretim.. Bize, daha doğrusu Fransızlara ilk kurşunu sıkan Sütçü İmamın, çok güzel bir sadâsı vardı. Ne zaman ezan okurken duysam, tüylerim diken diken olurdu... Evet, ben Ermeni’yim... Bunu değiştirmek mümkün değil. Ama duygu ve düşünce yönünden kendimi siz Müslümanlara daha yakın hissediyorum.. Yanık Türkülerinizi duyduğum an, yüreğim titriyor.. Gençliğimde Maraş sokaklarında çaldığım ısıklıkların bile özlemine çekiyorum.” (s.128)

¹⁰ Görüldüğü gibi Şevket Bulut, Sarkis’e, bir Ermeni olmasına rağmen Türkçenin onun ana dili olduğunu söylemekte ve Osmanlıya toz kondurtmayacak kadar da onu Osmanlı göstermektedir. Sarkis, ana dilinin Türkçe olduğunu söyler ama kendisini Türk olarak değil de Osmanlı olarak görür. Yani Osmanlı olmakla bir Türk kadar bu vatanı hak sahibi olduğunu ima etmektedir. Bu da yazarın ilginç yaklaşımlarından birisidir.

Sarkis, Maraş'ı vatanı gibi görür. Bunca yıl vatanından ayrı gurbette yaşamıştır. Sıla hasreti onu Maraş'a getirmiştir. Altmış yıl, vatan hasretiyle yanmıştır. (s.127)

Şevket Bulut, bunları Sarkis'e söyletir ama yanlış fikirler akla gelmesin diye de daha sonra aynı Sarkis'e, İhsan Beye artık Maraş'ta güle güle oturmalarını da söyletir.(s.127) Bu, sadece bir vatan hasretidir. Doğup büyüdüğü yerleri görmek onun en tabii hakkıdır. Böyle hisleri taşıması yüzünden Sarkis'in ayıplanmaması lâzımdır.

Şevket Bulut, biraz daha ileride gene bu fikri devam ettirir:

"Aşırı Maraş sevgim, sizi kuşkulandırmasın...Toprağınızda gözüm olduğu için değil.. Milletlerin kaderi kolay değişmez.. Değişince de geri eski hâle getirmek çok zordur... Ermenilerin bu topraklara geri dönmesi tabii ki mümkün değil.. Gençlerimiz benim bu taşıdığım duygulardan çok uzak... İki taraf da köklü bir dostluğu yıkmakla iyi etmediler..." (s.128)

Harp başladığında en yakın komşular bile birbirine düşman olmuşlardır. Sarkis'in arkadaşlarından ve birbirlerini çok seven Ökkeş ve Mehmet ona mahalli bir söyleyişle: "Uzun sürmez semerinizi güne çıkarırız"! demiştir. Yani kısa zamanda işinizi bitiririz. (s.124) İşte asırlardır beraber yaşayan, canlarını mallarını birbirlerine emanet eden, komşuluk yapan Türklerle Ermeniler böyle birbirlerine düşman olabilmişlerdir.

Fakat yazar, bunu söyledikten sonra Sarkis'e bu davranışı hak ettiklerini de söylettirir. Ermeniler, Türklerin onlara yaptıklarını hak etmişlerdir. Yazar bunların ne olduğu üzerinde ise durmaz.

Şevket Bulut'un biraz daha ileride de aynı şekilde Ermenilerin öldürülmeyi, sürülmeyi hak ettikleri düşüncesini bir kez daha tekrarladığını görürüz:

" - Rüzgâr eken, fırtına biçer!" dedi. Bu söz de Türkçenin güzel deyimlerinden birisidir. .. Doğrusu bizler öldürülmeyi, sürülmeyi hak etmiştik."(s.124)

İhsan Bey Sarkis'e: " Durduğunuz yerde, niçin huzurunuzu kaçırdınız, asırlarca Osmanlı Sancağı altında refah ve huzur içinde yaşadınız... Maraşlıya silâh çekmenizin asıl sebebi neydi? Osmanlı Devlet Adamları, size: 'Millet-i Sadıka' gözüyle bakıyorlardı. Devletin en yüksek kademelerinde yer alıyordunuz!" şeklinde bir soru sorunca Sarkis de ona şöyle cevap verir:

"Bizim davranışımızın tek sebebi tahrik, dedi yaşlı adam.. Tek sebep, tahrik ve cahillik.. Fransızlar siyasî çıkarları için, bizleri kullandılar... Akılsız gençlerimizin gözü dönmüştü: "Taşnak ve Hınçak Teşkilâtı" kurulmuştu. Bu teşkilâtın emirleri doğrultusunda hareket ediyorduk. Size, enteresan bir konuyu burada açıklayayım: Kardeşim Avadis'in oğlu Seterik, bizim Cumhurbaşkanı adayımızdı.. Şâyet sizleri yenip de, bu toprakları ele geçirseydik; Fransa'da tahsil gören kardeşimin oğlu, resmen Cumhurbaşkanı olacaktı. Milletlerin kaderini, çoğu zaman Allah tayin eder. Nankörlüğü hangi millet yaparsa yapsın, Allah nezdinde tasvip görmez. Biz, can çekişen yaralı Osmanlı'yı arkadan vurmaya çalıştık; kendi oyunumuzla yenik düştük.. İlahî adâlet mizanı, çoğu zaman, bu dünyada kurulur.. Allah'ın mahkûm ettiği bir milletin sonu, zevâldir... Türkçe'de lüzumsuz ve faydasız iş yapanlar için söylenen bir söz daha vardır:"Un çuvalına kurşun sıkmak" Evet, biz Ermeniler, baş kaldırmakla; Türklerle boş yere cebelleşmekle; un çuvalına kurşun sıktığımızı çok geç anladık.." (s.125-126)

Görüldüğü gibi burada Şevket Bulut, "Kör Kuyu" hikâyesinde de olduğu gibi Ermeni olaylarına sebep olarak Fransızları göstermektedir. Fransızlar, siyasî çıkarları için Ermenileri tahrik ederek kullanmışlardır. Cahil ve akılsız Ermeni gençlerini kandırmışlardır. Ve bu hadiselerle sebep olmuşlardır. Yazara göre tek sebep budur.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden de görüleceği gibi "Son Arzu" hikâyesinin ilk bölümünde Şevket Bulut, artık tarihte olanlar olmuştur, düşmanlığı sürdürmenin bir manası yoktur tezini savunmaktadır. Aşağıdaki cümleler ise hikâyenin ana fikri gibidir:

"Dünyanın düzeni, sevgiyle sağlanır. Evet, gerçek bir sevgiyle insanı seven, hangi milletten, hangi dilden olursa olsun insana kıymaz..." (s.126)

Bu yüzden Ermeniler, doğup büyüdüğü yerlere yani Maraş'a geri dönebilirler. Maraş, onların da vatanıdır. Vatanlarını ziyaret etmek onların en tabii haklarıdır.

II. Bölüm:

Şevket Bulut, aynı görüşlerle hikâyenin ikinci bölümünü de devam ettirir.

İhsan Bey, Sarkis'i hamama götürerek arzusunu yerine getirir. Sarkis'in çocukluk arkadaşı ve onu dizinden yaralayan Mehmet Çavuş'u da oraya

çağırarak ikisinin hasretle ve gözleri yaşlı bir şekilde kucaklaşmalarını sağlar. Yıllar öncesinin iki azılı hasmı, biraz daha öncesinin de çocukluk arkadaşları dostça birbirlerine sarılırlar. *Yazar bununla artık düşmanlığın kalkması gerektiği tezini işlemeğe devam etmektedir.* Hem de: “Ne güzel bir sahne; ne güzel bir an... O zaman, acıdan ağlıyorduk; şu anda, sevinçten ağlıyoruz. Kaderin garip cilvesine bak!”(s.131) diyerek.

Burada dikkati çeken husus, Mehmet Çavuş’un Sarkis’i ayağından vurmuş olmasıdır. Çocukluk arkadaşı olmasına rağmen araları açılmış ve onu öldürmek isteyecek dereceye gelmiştir ve ayağından yaralamıştır. Görüldüğü gibi Şevket Bulut, mazlum olarak Sarkis’i yani Ermenileri göstermeğe bu bölümde de devam etmektedir. Vuran ve öldürmek isteyen Sarkis değil de Mehmet Çavuş’tur. Böyle bir tercih yapmakta bir sakınca görmemektedir.

Hamamdan sonra İhsan Bey, Ermeni misafirlerini Efepınarı denilen bir yere götürür. Yazar, burada Sarkis’e, yıllar önce iki Türk eşkıyasının hücumuna uğradığını anlatır. Canını zor kurtarmıştır. Bu olay olduğunda Maraş Harbi daha başlamamıştır.

Yazar, burada da gene saldırıya uğrayan, mazlum durumuna düşen olarak Ermenileri göstermeye devam etmektedir. Hatta daha da ileri giderek şunları bile söyler:

“Hacca giderken karısını-kızını bizlere teslim eden Türkler, bizlere güvenmez olmuştu. Osmanlının bozguna uğraması, ahalisinin de bozulup dağılmasına sebep olmuştu. Zaten hep böyledir: Baş bozulursa, ayak pise bulaşır..” (s.132)

Görüldüğü gibi Şevket Bulut, burada, âdeta Ermeni’yi Türklere hakaret ettirmektedir. Sanki hadiseleri ilk başlatan, isyan çıkaran, komşularına saldıran Türklermiş gibi göstermektedir. Osmanlının bozguna uğramasıyla Türkler de bozguna uğramıştır ve Ermenilere saldırmaya başlamışlardır. Ermenilerin suçu yoktur demek ister gibidir. Böyle anlaşılmaya müsait ifadeler kullanmaktadır.

Yazar, ayrıca Süleymanlı’nın eski adının Zeytun olduğunu söyleyerek orayı Ermenilere aitmiş gibi göstermeye de çalışır:

“Tek başıma Süleymanlı’dan ta Maraş’a gelmek... Oraya niçin gittiğimi de hatırlamıyorum ya.. Süleymanlı’nın eski adı: Zeytun’dur. Bizim atalarımız Ermeniler, Berit Dağından demir cevheri çıkarıp, işlerlerdi. Zeytun’un bu çevrede yaşayan Ermeniler’in hayatında, çok büyük yeri ve önemi vardır... Birleşme ve toplanma yerimiz bu önemli kasabaydı.. Hele o Ilıca’nın şifalı suyu; dünyanın en meşhur suyudur... İki dayım, Zeytun’da otururdu. Herhâlde, onları ziyarete gitmişimdir.” (s.133)

Süleymanlı’ya giderlerken yolda arabaları çamura saplanır. Yardıma gelen bir köylü, Sarkis’in Ermeni olduğunu öğrenince onlara Süleymanlı’ya gitmemelerini söyler. Çünkü orada hemen hemen her evin, iki üç kaybı vardır. Ermeniler Türklere büyük zulüm yapmışlardır. Bu yüzden kötü olaylar çıkabilme ihtimali vardır:

- Bana kalırsa, dedi: Süleymanlı’ya gitmezseniz, daha doğru olur... Süleymanlı’da her ailenin iki –üç kaybı vardır. Maraş Kurtuluş Harbi sırasında Ermeniler, bize büyük zulüm yaptılar. Kasabanın batısında bulunan eski çağlardan kalma kemerli taş köprüden ihtiyarları, çocukları atarak, katliama giriştiler. Kasabada, senin misafirlerin Ermeni olduğu anlaşılırsa; kötü olaylar çıkabilir. Benim hanımın aslı, Avcılar köyündendir.. Onun dedesinin boğazını keserek, Süleymanlı Çayına atmışlar... Bizim hanım bile, bunların Ermeni olduğunu anlarsa, baltayı eline alır ve saldırır..” (s. 134)”

Şevket Bulut’un ilk defa hikâyeleri boyunca bu kadar Ermenilerin yaptığı kötülükleri, açık açık anlattığını görüyoruz. Daha önce onlardan hiç bahsetmezdi. Her ailenin iki üç kaybı vardır. Kemerli taş köprüden ihtiyarları, çocukları atarak öldürmüşlerdir. İnsanların boğazlarını kesip dereye atmışlardır.

Diğer bir köylü Sakar Ali de Ermenilerin yaptıklarını anlatmaya devam eder:

“Dedemin anlattığına göre, Ermenilerden az çekmemişler. En kanlı katliam burada olmuş.. Yüzlerce şehit vermişiz.. Ermeniler, kadınların namusuna el uzatmış.. Çocukları süngüleyip, öldürmüş... Dünyada, iki zâlim millet vardır: Biri Ermeniler, diğeri de Bulgarlar... Ehh, Rusları da unutmamak gerektir.” (s.135)

Yukarıda anlatılan katliamdan başka burada da yazar köylünün ağzından Ermenilerin diğer yaptıkları kötülükleri de verir. Kadınların namuslarına el uzatmak, çocukları süngüleyip öldürmek... Ayrıca köylü, Ermenilerin zalim millet olduklarını da söyler.

Hikâyede Sakar Ali, diğer köylülerden farklıdır. Onların aksine gene de gelenleri konuk eder ve onları en iyi şekilde ağırlar. Yazar, bu hatayı, sırf Türk insanının misafirperverliğini göstermek için yapmıştır. Türk insanı, düşmanına bile tek geçim kaynağı olan keçisini kesip ikram edecek kadar yüce ruhlu ve konukseverdir:

“Düşmanı dahi olsa, keçisini kesecek kadar cömert ve misafirperver... Bu büyüklüğü, bu alicenaplığı, başka hiçbir millet gösteremez..” (s.137)

Yazar bunları söylemekle aslında artık Ermenilerle olan husumetin bitmesini, Türklerin içlerindeki âlicenaplığı ve büyüklüğü göstererek onları affetmelerini istemektedir.

Bu görüş Şevket Bulut’un Ermenilerle ilgili yazdığı hikâyelerindeki ana temlerin başta gelenlerindedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME:

“*Kör Kuyu*” adlı hikâyesinde Şevket Bulut, tehcir sırasında Suriye’ye gitmiş olan Agop adlı bir Ermeni’yi anlatır. Onun geride-Maraş’ta bıraktığı altınlarını alma meselesini işler. Bu hikâyede, Agop, Hacca gidecek olan Türklere komisyon karşılığında yardım etmektedir. Yazar, onu iyi birisi olarak verir.

Misafirperverlik gibi birçok Türk hasletlerine sahip olan Agop, aynı zamanda güzel Türkçe de konuşmakta, Türkleri sevmekte ve onlarla güzel ilişkiler içerisinde bulunmaktadır.

Agop, tehcir hadisesinde suçlu ve haksız olan tarafın Ermeniler olduğunu da söyler. Asırlardır burunları kanamadan Türklerin idaresinde yaşamışlardır. Fakat İngilizlerin ve Fransızların oyunlarına gelerek ayrı bir devlet hayaline kapıldıkları için başlarına bu hadise gelmiştir. İşte hikâyede Agop, bu kadar insafli bir Ermeni olarak verilmektedir.

Bunları bir Ermeni’nin kolay kolay söyleyemeyeceği ise aşikârdır. Fakat Agop diğerleri gibi değildir. Yani Şevket Bulut, her Ermeni aynı değildir, böyle düşünenleri de vardır, demek istemektedir.

Burada yazarın Ermeni hadiselerine bakışı da ortaya çıkmaktadır. Osmanlı döneminde Türkler, Ermenilere iyi davranmışlardır. Asırlardır onlara bir zarar vermemişlerdir. Ermeniler, İngilizlerin ve Fransızların oyunlarına gelerek Osmanlıya isyan etmişlerdir. Ayrı bir devlet kurma hayali peşine düşmüşlerdir. Bu yüzden tarihteki hadiseler olmuştur ve Türkler de onları Anadolu’dan çıkarmıştır. Yoksa Ermenilerle Türkler uzun süre bir arada, kardeş gibi yaşamışlardır. Aralarında kötü bir hadise olmamıştır.

Görüldüğü gibi “*Kör Kuyu*”da Şevket Bulut, Agop vesilesiyle Ermeni meselesine değinmekte ve Ermeniler hakkındaki görüşlerini de söylemektedir. Fakat tarihte olan hadiselere değinmemekte ve Ermenileri kötüleyici bir tavır

sergilememektedir. Ermeni olmasına rağmen Agop’u, Türk dostu ve iyi birisi olarak göstermektedir.

“*Kible*” hikâyesinde Şevket Bulut, Ermeni tehciri sırasında Müslüman olup geride kalan Mustafa isimli bir Ermeni’yi anlatmaktadır. Hikâyenin kahramanı olarak böyle birisini seçmeyi tercih etmiştir.

Mustafa, keramet gösterecek kadar iyi bir Müslüman olmasına rağmen, sırf Ermeni olduğu için, Maraşlılar gene de ona iyi davranmamaktadır.

Yazarın, “*Kör Kuyu*”da olduğu gibi Ermenilerle Türklerin iyi geçindikleri, aralarında bir problem olmadığı, artık olanların tarihte kaldığı, şu an kimsede düşmanlık kalmadığı şeklindeki fikrini bu hikâyede devam ettirmediğini görüyoruz. Mıstık gibi bir örnek alarak onunla Maraşlıları kötüleme yoluna gitmiştir.

Maraşlılar sadece Mıstık’a böyle davranmaktadırlar. Geride kalmış ve Müslüman olmuş diğer Ermenilere kötülük yapmamaktadırlar. Ama yazar bunlardan birisini vermek yerine menfi bir örneği hikâyesine konu edinmeyi daha uygun görmüştür.

Hikâyede dikkatimizi çeken diğer bir husus da Şevket Bulut’un Ermenilerin çoluk çocuk denmeden Türkler tarafından öldürüldüklerine yer vermesidir. Mıstık, eğer zahire ambarına saklanmasaydı o da diğer akrabaları gibi öldürülmüş olacaktı. Beş altı yaşında olması yani çocuk olması önemli değildir. Bulut, bunu söylemekte bir beis görmez.

Şevket Bulut, Mıstık’ın ailesinin öldürülmesine sebep olarak sadece babasının yaptıklarını gösterir. Babası Maraş Harbi’nde pek çok Müslüman öldürmüştür. Hem de kimisinin derisini yüzerek, kimisinin ise burnunu, kulağını keserek...(s.113) Yazar, bunun üzerinde biraz daha fazla durabilirdi. Böyle olmasına rağmen sırf Müslüman olduğu veya çocuk olduğu için Türklerin Mıstık’ı öldürmediklerini, sadece babasının yaptıklarından dolayı onu sevmediklerini, ona soğuk davrandıklarını söyleyebilirdi. Çünkü ölenlerin acıları hâlâ içlerindedir, geçmemiştir. Hadiselerin, kolay kolay unutulması mümkün değildir. Ama yazar böyle yapmamıştır.

Şevket Bulut’a göre zalim her millette zalimdir. Türklerin yaptıkları doğru değildir. Ermenilere yapılanlar, yanlış ve zulümdür. Böyle yorumlanabilecek bir konu ve kahraman seçiyor. Hâlbuki tam tersi bir şekilde, kahramanını Ermeniler tarafından zulme uğramış bir Türk’ten de seçebilirdi.

Tercihini o şekilde kullanabilirdi. Kıtal hadiselerinin olduğu yıllarda Ermenilerin Türklere yaptıklarını anlatabilirdi. İşte Türklere, başlarına bunların gelmesine ve izlerini hâlâ üzerlerinde taşımalarına rağmen yine de âlicenaplık, büyüklük, insanlık göstererek Ermenileri affedebileceklerini gösteriyorlar, onlara iyi davranıyor, kucak açabiliyorlar, Ey Ermeniler, sizler de rahat durursanız bu düşmanlık biter, aramızdaki husumet kalkar, geçmişte yapılanlar unutulur, bizden yana size bir zarar gelmez, diyebilirdi. Ama yazar böyle yapmamaktadır. Olayların ayrıntısına girmemektedir. Ermenileri anlattığı hikâyelerinde kendi milletinden insanların başına gelenleri vermek yerine bir Ermeni'nin başından geçenleri vermekte ve farkında olmadan Türklere kötülük ve suçlu gösterme yoluna gitmektedir. Âdeta, Ermeni söylemi dillendirmektedir.

Kanaatimize göre Şevket Bulut, etrafında olmuş ve gözlediği ya da duyduğu bir hadiseyi vermek istemektedir. Böyle, Türklere kötülüğünün, Ermenilerin tezlerine hak verecek bir hikâye yazdığının farkında değildir. Çünkü kendisi milliyetçi ve muhafazakâr birisidir. Ayrıca Ermeni asıllı bir soydan geldiğini, onları tuttuğunu söylemek de mümkün değildir. Tamamen dikkatsizlik ve teknik bir eksiklik... Bile bile böyle yapmamıştır. Diğer hikâyelerinde de buna benzer yanlışlıkları vardır. Hikâyenin bu yönünü yani söylediklerinin böyle anlaşılacağını hesaplayamamıştır. Kuvvetli bir Ermeni fikri onda oluşmamıştır. Bunda da yaşanmış olayları konu olarak hikâyelerine almasının rolü büyüktür. Niyeti budur. Olaylar üzerinde durmaması, bunları yorumlamaması, şahsi fikirlerini söylememesi, basit bir hadise gibi anlatıp geçmesi, etkileyecek kelimeler kullanmaması bunu göstermektedir. Onun niyeti Ermeni meselesini vermek değildir. Etrafında gördüğü bir hadiseyi anlatmaktır. İnsancılık ve evrensellik namına veya aykırı şeyleri söyleme, kimsenin diyemediğini deme gibi sebeplerden dolayı böyle yaptığını ise hiç zannetmiyoruz.

"*Son Arzu*" adlı hikâyesinde ise Şevket Bulut, Maraş'tan ayrılmak zorunda kalan başka bir Ermeni'yi anlatmaktadır. Sarkis adındaki bu Ermeni yıllar sonra doğup büyüdüğü ve yirmi yıl yaşadığı yerleri görmek için Maraş'a gelmiştir.

Maraş'ta iyi bir yaşamı olmamasına, el kapılarında "uşaklık" yapmasına rağmen gene de buranın özlemiyle yanıp tutuşmaktadır. Üstelik gittiği Arjantin'de çok zengin olmuştur. Oranın hükûmetine borç para verecek durumdadır.

Şevket Bulut, Maraş'ın ne kadar güzel bir memleket olduğunu göstermek için Sarkis'i böyle özelliklerle vermiştir diye düşünmekteyiz. Dünyanın zengini olsan, en güzel yerlerde yaşasan bile Maraş, hiçbir şeye değişilmez, onun yerini

hiçbir yer tutmaz. Ama bunu yaparken Maraş'tan göç etmiş bir Türk'ü seçebilirdi. Ülkeden çıkarılmış bir Ermeni'yi anlatması ilginç bir yaklaşımdır.

Sarkis, diğer Ermeniler gibi değildir. Türkçe konuşmakta, Osmanlıya toz kondurtmamakta, kendini Osmanlı görmekte, bir Maraşlıdan daha çok Maraş'ı sahiplenmekte ve Maraş'a tutkuyla bağlanmaktadır. Kendini Müslümanlara daha yakın hissetmektedir.

Bu hikâyede de Şevket Bulut, iyi Ermeni tipini devam ettirmektedir. Ermenilerin niyeti artık Türk illerini ele geçirmek değildir. Sonra sınırların değişmesi de mümkün değildir. Bu yüzden vatanlarına dönüp ziyarette bulunabilirler. Bunda bir sakınca yoktur, fikrini işlemektedir. Bu sadece bir vatan hasretidir. Doğup büyüdüğü yerleri görmek herkes gibi onların da en tabii haklarıdır.

Hikâyenin "II. Bölüm"ünde ise Şevket Bulut, Sarkis'i, çocukluk arkadaşı Mehmet Çavuş'la bir araya getirir ve onları hasretle kucaklaştırır. İkisinin de gözlerinden yaş gelir. Hâlbuki daha önce Mehmet Çavuş, Sarkis'i öldürmek istemiş ve bacağından da yaralamıştır. Böyle olmasına rağmen aralarındaki husumeti, düşmanlığı unuturlar ve birbirlerine dostça sarılırlar. Bunu yapmakla yazar, artık düşmanlığın kalkması gerektiği tezini işlemektedir. Olanlar geride kalmıştır.

Şevket Bulut'un burada tercihini Mehmet Çavuş'un Sarkis'i vurmasından yana kullandığını görürüz. Vuran ve öldürmek isteyen Sarkis değil de Mehmet Çavuş'tur. Bulut, böyle bir tercih yapmakta da bir beis görmez.

Daha sonra gittikleri Efepınarı denilen yerde de yazar Sarkis'e iki Türk eşkiyasının hücumuna uğradığını anlatır. Canını zor kurtarmıştır. Yazar, burada da saldırıya uğrayan, mazlum duruma düşen olarak Ermeni'yi göstermeye devam eder.

Hatta daha da ileri giderek Ermeni'yi Türklere hakaret bile ettirir:

"Hacca giderken *karısını-kızını bizlere teslim eden* Türklere, bizlere güvenmez olmuştu. Osmanlı'nın bozguna uğraması, *ahalisinin de bozulup dağılmasına* sebep olmuştu. Zaten hep böyledir: Baş bozulursa, **ayak pise bulaşır..**" (s.132)

Fakat bundan sonra aklı başına gelir ve Ermenilerin yaptıklarını bütün gerçekliğiyle verir. Ermeniler, büyük bir katliam yapmışlardır. Her ailenin iki üç kaybı vardır. Çocukları, ihtiyaçları köprüden atarak öldürmüşlerdir. İnsanların

boğazlarını kesip dereye atmışlardır. Kadınların namuslarına el uzatmışlar, çocukları süngüleyip öldürmüşlerdir.

Burada Şevket Bulut'un, Ermenilerin yaptığı zulümlerden bahsettiği bir yeri daha vermek istiyoruz. Bulut, *Baharı Göremeyen Çocuklar*¹¹ adlı kitabında Maraş olaylarını anlatırken Ermenilerin hadiselerle karıştıklarını ve büyük rol oynadıklarını şöyle anlatır:

"Gâvurlar çeteleri yıldırmak için, insafsızca kadınlara, çocuklara saldırıyorlardı. Bu yüzden, bir duvarımız yıkıldı. Toplu hücumla geçemiyorduk.. Şehri boşaltmamız gerekiyordu. Toplanıp bir karar aldık: En kısa zamanda çoluk –çocuğu civar köylere gönderecektik. Fakat hava şartları uygun değildi. Bir gece, çok erken saatlerde, göç başladı. Çocuğunu sırtına alan, karlı köy yollarına doğru yürüdü. Bir yandan kar, bir yandan rüzgâr.. Göz gözü görmüyordu. Şehrin boşaltılmaya başladığını sezen düşman, hemen çıkış yollarını tuttu: İnsafsızca çoluk çocuğa ateş açtılar. Sabi ağlamaları, koyun kuzu melemeleri birbirine karışıyordu. Her yanı, ak bir ölüm sarmıştı. Kundaktaki bebeler telef oldu. O günkü kaçkaç, öyle bir kaçkaçtı ki, tarifi mümkün değil! Hatırladıkça daha tüylerim diken diken olur.. Birçok genç kadın, yolda çocuğunu yitirdi. Birçok ihtiyar, takati kesildiği için, yol boyunca telef oldu. Fransızları kovduktan sonra, yollardan günlerce donan ölümlerimizi topladık." ("Meydandaki Gazi", s.13)

İşte yazar, Ermenilerin bize ettikleri böyle hadsiz zulüm ve düşmanlığı bildiği ve bunları eserinde kendisi de kullandığı hâlde gene de onlara inanıp emniyet etmeyi söylemekte, onların Türk dostu olduklarını göstermeğe çalışmakta, onları Türklere sevdirmek istemektedir. Türklerin başından geçenleri değil de onların başına gelenleri anlatmayı tercih etmektedir.

Bunların tehcir öncesinde yani tarihte kaldığını artık Ermenilerle olan husumetin bitmesini, Türklerin içerlerindeki âlicenaplığı ve büyüklüğü göstererek onları affetmelerini istemesi ve bu fikri savunması ilk başta mantıklı gelebilir. Ama daha sonraları Türk diplomatlarına yapılanlar ortada iken; yazarın değimiyle 1978 Maraş olaylarını onlar çıkarmışlar, teröristleri desteklemişler iken, onlarla birlikte bize karşı hâlen savaşırken; Azeri kardeşlerimize yaptıkları ortada iken, tüm dünyada Türkleri soykırım yalanı ve iftirası ile lekelemeye çalışırken, ülkemizde de isimlerini Türk yapıp, Türkçe konuşup bizim aleyhimizde gizli faaliyetlerine devam ederlerken, Ermenilere karşı bu şekilde düşünmeye devam etmek ne kadar doğru bir davranış olur? Yazar bu kısmı hesaplayamamıştır.

¹¹ Dolunay Yayınları, K. Maraş, 1996.

Şevket Bulut hikâyelerinin edebî yönden asıl problematiki işte burada karşımıza çıkmaktadır. Muhayyile var, tahkiye kuvvetli, üslûpta aksamalar yok, konu enteresan fakat muhakeme eksik. Mantık yürütmeleri hatalarla dolu... Zihnî dikkatsizlikler, tutarsızlıklar çok. Bunları fark edemiyor. Bu yüzden hemen hemen her hikâyesinde mutlaka aksayan bir taraf karşımıza çıkmaktadır. İşte tamam, muvaffak oldu diyebileceğimiz hikâyeleri çok azdır. İncelediğimiz hikâyelerinde de bu yüzden yanlış anlaşılmalara düşmektedir. Türkleri kötüleme ve suçlu gösterme yoluna gitmektedir. Âdeta Ermeni söylemi dillendirmektedir. Yoksa kendisi bu görüşte olacak, bunları söyleyecek birisi değildir. Edebiyatımızdaki münekkit eksikliği Şevket Bulut'u da olumsuz yönde etkilemiştir. Vaktiyle bunlar ortaya konulmuş, hikâyeleri ciddi bir şekilde tenkide tabi tutulmuş olsaydı, birinci dereceden bir hikâyeci olabilirdi. Çünkü onda bu kabiliyet fazlasıyla vardı.

KAYNAKÇA

- BULUT, Şevket, *Baharı Göremeyen Çocuklar*, Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996.
 BULUT, Şevket, *Kefensiz Ölüler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984.
 BULUT, Şevket, *Sınırdaki Tarla*, Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996.
 BULUT, Şevket, *Yıkık Minare*, Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1996.
 KARABULUT, Mustafa, *Şevket Bulut Hayatı ve Eserleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1997.
 KARADEMİR, Eshabil, "Oynaş Yazarı Şevket Bulut'la bir Konuşma", *Hisar*, Temmuz 1977.
 SU, Hüseyin, "Tek ü Tenha Bir Çiğdem'in Öyküleri", *Hece*, n. 11, Kasım 1997.